

Kieli, koulutus
ja yhteiskunta
Lue Kieliverkoston verkkolehteä!

Tehotyökaluja kieliasiantuntijan työkalupakkiin

Satu Rakkolainen-Sossa

Olen asunut ja työskennellyt useissa monikielisyssä yhteisöissä mm. Johannesburgissa, opiskellut suomen kieltä sekä germaanista filologiaa ja opettanut suomea toisena ja vieraana kielenä vuodesta 1998 sekä Suomessa että Saksassa, missä olen toiminut Münchenin Ludwig-Maximilians-yliopiston suomen kielen lehtorina. Tällä hetkellä työskentelen Turun yliopiston Suomen kieli ja kulttuuri (ulkomaalaisille) -ohjelmassa ja teen väitöskirjatutkimusta Suomessa ja Saksassa asuvista kolmikielisyistä perheistä, joissa puhutaan perheen yhtenä kielenä suomea.

Monikielisyys yhteiskunnassa -opintokokonaisuus on mielestäni erittäin tärkeä kieliasiantuntijaksi kasvamisen kannalta erityisesti tuleville kasvatustieteen ammattilaisille. Heidän on erittäin tarpeellista saada tietoa siitä, mitä aspekteja tulisi ottaa huomioon monikielisten lasten kielellisessä kehityksessä ja miten monikielisiä lapsia voidaan tukea onnistuneesti. Kasvatustieteen ammattilaiset tarvitsevat erityisesti kouluissa ja päiväkodeissa myös herkkyyttä siihen, miten nähdä aito monikielisyys voimavarana, joka auttaa yksilöä valtavasti keinoitekoisesti luotuun kielitilanteeseen verrattuna. Vaarana nimittäin on, että kasvatustieteen ammattilaisilla ei ole riittävästi ajankohtaista tietoa siitä, miten lasta voidaan tukea monikieliseksi kasvamisessa. On myös tärkeää, että opiskelijoille syntyisi teorianäytteen lisäksi luonnollinen positiivinen asennoituminen asiaan, jotta he pystyvät toimimaan rakentavasti asian hyväksi.

Ammattini näkökulmasta aiheiltaan kaikkein mielenkiintoisimmat luennot syksyn luentosarjassa olivat *Monikielisyys koulussa ja monikielinen opetus* sekä *Maahanmuuttajalapsen kaksikielisyys perusopetuksen näkökulmasta*, vaikka en jaakaan Tuija Niemen näkemystä siitä, että ”suomalainen, joka osaa englantia ja katsoo päivittäin englanninkielisiä ohjelmia, on kaksikielinen”. Kallistun itse tiukempaan kaksikielisyuden määrittelyyn, jossa vaaditaan laajempaa ja syvempää, äidinkielisempää, kielen käyttöä sekä hallintaa. Haluan kuitenkin ehdottomasti kannustaa omassa opetustyössäni opiskelijoita käyttämään kieltä rohkeasti ja monipuolisesti sekä kehittämään kielen asiantuntijoiksi. Niemen ja Heini-Marja Järvisen sivuamien Jim Cumminsilta peräisin olevien käsitteiden BICS (pintasujuvuutena näkyvä puhetaito) ja CALP (akateeminen kielitaito) etäisyys toisistaan on todellista arkea hyvin monien oppilaiden tapauksissa. Olen törmännyt tähän ilmiöön usein, varsinkin toimiessani suomen toisena kielenä -opettajana eräässä peruskoulussa, jossa monien oppilaiden suullinen arkipuhe ja arjen elämään vaadittava kielitaito on erittäin sujuvaa, mutta abstraktiin oppimiseen – erityisesti peruskoulun jälkeisiin opintoihin – tarvittava kielitaito on heikohkoa ja varsinkin kirjoittaminen horjuvaa.

Opintokokonaisuuden aikana on tullut selvästi esiin se paradoksi, miten monikielisyttä, kansainvälisyttä ja vuorovaikutusta käytetään usein mantramaisesti taikasanoina, mutta käytännössä aidon kansainvälisyyden ja

monikielisuuden hyväksi ei tehdä mitään konkreettista. Professori Riitta Pyykkö esitteli luennollaan erittäin mielenkiintoisesti tulevaisuusraporttien antaman kuvan viestinnästä. Esimerkiksi Suomen Akatemian ja Tekesin tekemässä FinnSight 2015 -hankkeen raportissakin esitetty ”Maahanmuuttajat ovat työelämän resurssi” -toteamuskuulostaa lupaavalta, ja onkin hyvin surullista, että sen resurssin annetaan Suomessa edelleen valua hukkaan.

On ollut hyvä, että luentosarjassa on keskusteltu monipuolisesti englannin kielen asemasta ja sen muutoksista sekä Suomessa että laajemmin maailmalla. Itse olin todella yllättynyt englannin hyökyaaltomaisesta vyörystä Suomen yli palatessani monen Saksassa vietetyn vuoden jälkeen Suomeen. Itselleni aito monikielisyys on ollut luonnollinen asia jo pitkään, koska käytän päivittäin monta kieltä. Onkin ollut yllättävää huomata Suomessa, miten monikielisyys ja kansainvälisenä toimintana mielletään usein se, kun suomalaiset puhuvat keskenään englantia, joka heidän mielestään on prestiisikieli, kun taas suomea tai muita vieraita kieliä pidetään vähempiarvoisina. Suomi toisena kielenä -opettajan näkökulmasta on jopa surullista huomata, että lyhyeksi ajaksi vaihtoon tuleva englantia puhuva opiskelija on usein kiinnostava kansainvälinen yksilö, mutta Suomessa pysyvästi asuva, usein suomea hyvin puhuva muualta tullut saa leiman ”maahanmuuttaja”, jolloin hän ei ole enää kiinnostava, vaan jostain kumman syystä ennemminkin rasite.

Kaiken kaikkiaan olen erittäin tyytyväinen tähän opintokokonaisuuteen, jonka suorittamista aion jatkaa. Olen myös erittäin iloinen, että minua pyydettiin puhumaan opintokokonaisuuden seuraavaan luentosarjaan Maahanmuuttajat, suomi ja ruotsi vieraana kielenä, joka pidetään syyslukukaudella 2011.

Satu Rakkolainen-Sossa on suomen kielen jatko-opiskelija Kieli- ja käännöstieteiden laitoksessa Turun yliopistossa. Hänen väitöskirjansa työnimi on Kolme kieltä kotona. Viestintä kolmikielisissä perheissä suomen kielen näkökulmasta. Tutkittavissa perheissä on käytössä vanhempien kielitaustan ja ympäristön mukaan eri kieliä: perheissä puhutaan suomea ja sen lisäksi Euroopan ns. valtakielinä, kuten englantia, saksaa tai ranskaa. Lapsille kumpikin vanhemmista puhuu omaa äidinkieltään. Esimerkiksi perheen äiti puhuu lapsille äidinkieltään suomea, isä äidinkieltään ranskaa, ja vanhempien yhteinen kieli on saksa.